

EĞİTİM BAKIŞ

EĞİTİM-ÖĞRETİM VE BİLİM ARAŞTIRMA DERGİSİ

Şiddet Eğitimi Tehdit ve Tahdit Ediyor
Ali YALÇIN

Medya Bağımlılığı ve Şiddet Yüzyılında Okulun İşlevi
Yaşar UĞURLU

Toplumsal Şiddet Sarmalında Öğretmene Yönelik Şiddetin Sosyolojik ve Pedagojik Analizi
Soner Mehmet ÖZDEMİR

Çocuğa Yönelik Cinsel Şiddetin Engellenmesinde Okul Öncesi Öğretmenlerin Görev ve Sorumlulukları
Leyla AYDEMİR

Sorunlar-Sebepler-Sonuçlar ve Çözümler Bağlamında Eğitimde Şiddet
Ertuğrul YAMAN

Şiddet Sarmalındaki Okul ve Müfredatlar
Adem GÜNEŞ

Eğitimde Şiddet 2.0: Eğitim Çalışanlarına Yönelik Şiddet
Niyazi ÖZER

Ergenlerde Şiddet ve Çözüm Önerileri
Yasin DEMİR

Psiko Sosyal ve Pedagojik Açıdan Eğitim Ortamlarında Şiddet
Engin ASLANARGUN

Okullarda Şiddet ve Zorbalık Üzerine
Kasım TATLILIOĞLU

Eğitimde Şiddet Olgusuna Eğitim Tarihinin Tecrübesinden Bakmak
Mustafa GÜNDÜZ

EĞİTİM-BİR-SEN

Eğitimin İhmali, Geleceğin Kaybedilme İhtimalidir

Şiddet, tarih boyunca insanlığın yok etmek, ıslah etmek, hayatın dışına çıkarmak için mücadele verdiği temel meselelerden biri olmuştur. Fakat her çağda içeriğini ve şeklini değiştirerek şiddet var olmaya, hiddetli olanın gazabıyla masumu darbetmeye, vahşi olanın kiniyle müstazafı katletmeye, kötülerin eliyle iyileri kurban etmeye devam ediyor. Üstelik hüküm sürdüğü adres sayısı her geçen gün artıyor, medya marifetiyle gösteri malzemesi olarak eğleneceye dönüşüyor.

Asla yan yana gelmemesi gereken alanların içine giriyor, hiç dâhil olmaması gereken literatürün kavramlarıyla iç içe geçiyor; öznesi olması bir kenara, dolaylı tümleci dahi olmaması gereken konuların içinde baş gösteriyor, önlemesi beklenen kişiler eliyle bile hayat bulabiliyor, çocukluk masumiyetini yok edecek derecede aşığalara iniyor, hurmete layık olanlar da şiddete maruz kalabiliyor.

Yaygınlaşan ve sıradanlaşan şiddet, nicedir okullarımızı tehdit ediyor, eğitim şiddet sarmalında suni teneffüs altında yapıyor. Öğretmenler, eğitim yöneticileri, eğitim hizmetinin kalitesi için ter dökenler en ufak bir gerilimde şiddet mağduru olabiliyor. Acil bir şekilde üzerinde düşünülmesi, önlenmesi için tedbirler alınması, eğitimin sağlıklı bir şekilde devam etmesi, eğitimcilerin hayatlarından endişe etmemesi için, dahası toplumsal dokumuzun parçalanmaması için daha ağır sonuçlara şahit olmadan tüm bu yaşananları 'reality show' sanmadan konunun bir an önce ele alınması gerekiyor.

Şiddeti doğuran sosyal, ekonomik, psikolojik tüm nedenler bir arada düşünülmeli, toplumda yaygınlaşması hatta sıradanlaşması önlenmeli, onu ortadan kaldıracak en önemli kaldıraç olan eğitimin şiddet sarmalında tökezlemesine seyirci kalınmamalı; bu pervasızlığın mesleki misyonu yok ettiğini, motivasyonu bitirdiğini, Otomatik Portakal romanı kahramanlığına soyunanların eliyle bir mesleğin tarihinin ters yüz edildiğini görmek artık feraset değil, cesaret konusu olmaya başlamıştır.

Eğitim sisteminin sadece öğretime hapsedilmesi, okullarımızın fiziksel olarak değişmesi fakat nitelik olarak gelişmemesi, sadece diploma vadeden ve markasına göre teveccüh gören kurumlar olarak algılanması, akademik başarı gösteremeyen bireyleri toplumsal uçurumun kıyısına terk etmesi, zihinsel kapasitenin dışında hiçbir şeyi değerlendirmeye dâhil etmemesi gelinen noktanın nedenlerinden sadece birkaçıdır. Bu meselelere köklü çözümler getirecek bir irade, nitelikli teklifler getirecek bir paydaşlık, eğitimi sadece bir kısmıyla değil, bütün hücreleriyle ayağa kaldıracak bir dayanışma bugün en büyük ihtiyaçtır. Hâlihazırda en önemli çözüm olarak görülen adımların yarınlarıdaki kalıcılığı ancak bu alanda atılacak adımların doğruluğuna bağlıdır. Aksi hâlde bugün binbir zahmetle elde edilen her şey yarın ihmal edilmiş bir kuşakla kaybedilebilir.

Evrendeki her şeyin sıhhati ve coşkusu ritmidir. Ses, ritmiyle anlaşılır; müzik, ritmi sayesinde güzel; kalp, ritmi sayesinde zinde kalır; evren, tüm bu ritimlerin senkronizasyonu kalıcıdır. Ritmin bozukluğu, sıhhatin bozulduğu, coşkunun yok oluşu, durağanlığın başlangıcı çöküşün habercisidir.

Eğitimciler de şiddete yönelik başlatmış olduğumuz 'imzanı gönder, iradeni göster' kampanyasına attıkları imzalarla topyekûn seslerini yükseltmekte; 'okul bahçelerine damlayan kan artık dursun, geleceğimiz şiddetin esaretine mahkûm edilmesin' diye haykırmaktadır.

Özetle, şiddeti terbiye ve tahliye etmesi gereken alanların ihmali geleceğin toptan kaybedilme ihtimalidir.

Yeni sayıda buluşmak dileğiyle...

sukrukulukisa@ebs.org.tr

EĞİTİM BAKIŞ'ın bu sayısı 25 bin adet basılmıştır. Kurumlara ve eğitim çalışanlarına dağıtımı il ve ilçe teşkilatlarımız tarafından yapılmaktadır.

Şiddet Eğitimi Tehdit ve Tahdit Ediyor Ali YALÇIN / Genel Başkan	1
Toplumsal Şiddet Sarmalında Öğretmene Yönelik Şiddetin Sosyolojik ve Pedagojik Analizi Prof. Dr. Soner Mehmet ÖZDEMİR	3
Sorunlar-Sebepler-Sonuçlar ve Çözümler Bağlamında Eğitimde Şiddet Prof. Dr. Ertuğrul YAMAN	11
Eğitimde Şiddet 2.0: Eğitim Çalışanlarına Yönelik Şiddet Doç. Dr. Niyazi ÖZER	17
Psiko Sosyal ve Pedagojik Açından Eğitim Ortamlarında Şiddet Doç. Dr. Engin ASLANARGÜN	26
Eğitimde Şiddet Olgusuna Eğitim Tarihinin Tecrübesinden Bakmak Prof. Dr. Mustafa GÜNDÜZ	34
Medya Bağımlılığı ve Şiddet Yüzyılında Okulun İşlevi Dr. Yaşar UĞURLU	46
Çocuğa Yönelik Cinsel Şiddetin Engellenmesinde Okul Öncesi Öğretmenlerin Görev ve Sorumlulukları Dr. Öğretim Üyesi Leyla AYDEMİR	53
Şiddet Sarmalındaki Okul ve Müfredatlar Dr. Öğr. Üyesi Adem GÜNEŞ	60
Ergenlerde Şiddet ve Çözüm Önerileri Dr. Öğretim Üyesi Yasın DEMİR	66
Okullarda Şiddet ve Zorbalık Üzerine Doç. Dr. Kasım TATLILIOĞLU	70
Eğitimde Şiddete Öğretmen Gözüyle Bakış: Okullarda Şiddete İlişkin Öğretmen Görüşleri ve Çözüm Önerileri Arş. Gör. Uzm. İbrahim Halil YURDAKAL	77
Okuldaki Şiddete Şiddetsiz Çözüm: Onarıcı Disiplin Modeli Dr. Ayşe Arzu HANHAN	84
Okul Ortamında Şiddeti Tetikleyen Nedenler Faruk YILDIZ	91
Beşikte İngilizce Eğitimi Abdülkadir BULGURCU	96
Eğitim-Bir-Sen Tarihinde Öğretmenlik ve Öğretmenlerin Sorunları Araştırmaları / Raporlar (1992-2018) Hıdır YILDIRIM	98

EĞİTİM BAKIŞ

Yıl: 14 • Sayı: 42 • Ocak - Şubat - Mart - Nisan 2018

Eğitim-Bir-Sen'in 4 Aylık Ücretsiz Yayınıdır

Eğitim-Bir-Sen
Adına Sahibi
Ali YALÇIN
Genel Başkan

Editör
Şükrü KOLUKISA
Doç. Dr. Zülfü DEMİRTAŞ

Genel Yayın Yönetmeni
(Sorumlu Müdür)
Şükrü KOLUKISA
Genel Başkan Yardımcısı

Yayın Kurulu
Latif SELVİ
Ramazan ÇAKIRCI
Mithat SEVİN
Hasan Yalçın YAYLA
Atilla OLÇUM

Basın Danışmanı
Mahfuz YALÇINKAYA

Eğitimciler Birliği Sendikası Genel Merkezi
Oğuzlar Mahallesi Av. Özdemir Özak Sokak No: 5 Balgat/ANKARA
Telefon: (0.312) 231 23 06 (pbx) • Faks: (0.312) 230 65 28
e-posta: ebs@ebs.org.tr
web: www.ebs.org.tr

Grafik Tasarım & Baskı
Hermes Ofset Ltd. Şti.

Büyük Sanayi 1. Cadde No: 105 İskitler-ANKARA
Telefon: (0.312) 341 01 97 • Faks: (0.312) 341 01 98
hermes@hermesofset.com

Basım Tarihi: Mayıs 2018

Okullarda Şiddet ve Zorbalık Üzerine

Doç. Dr. Kasım TATLILIOĞLU
Bingöl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü

Giriş

Şiddet toplumda genel olarak küçük bir sorun olarak algılanırken son dönemlerde şiddetin değişen yüzü, artık hem anne-babaları, hem eğitimcileri hem de toplumun geniş kesimlerini kaygılandırarak bir boyuta ulaşmış durumdadır. Okullarda şiddet ve zorbalık üzerine yapılan araştırma sonuçlarına göre, son yıllarda, çocuk ve ergenler arasında saldırgan davranışların arttığı, okullarda şiddetin dikkat çekici bir problem olduğu ve okul çağındaki birçok çocuk ve ergenin saldırganlık ve şiddetten dolayı mağdur olduğu tespit edilmiştir (Flannery ve ark., 2003; Webster-Stratton, 1999; akt: Uzbaş, 2009:90). Okulda şiddet, okul danışmanına küfür etmekten, okul yöneticisine fiziksel zarar vererek sözlü tehditte bulunmaya, başka bir öğrenciyi okul koridorunda iterek düşürmeye, okulun servis sürücüsüyle kavga etmeye ya da bir öğretmeni tabancayla ya da bıçakla yaralamaya veya öldürmeye kadar uzanan çok farklı biçimlerde görülebilmektedir (Celep, 2008).

Okul şiddetinin en fazla ve şiddetli görüldüğü dönem ergenlik dönemidir. Bu dönemde bir ergen her gün ortalama en az bir kez sözel şiddete uğrar. Kızlar arasında ilişkilere dayalı saldırganlık ve duygusal şiddet (dışlama vb.) görülebilir. Bu dönemde elektronik şiddet dediğimiz (telefon, mesaj, internet ve facebook ve e-mail aracılığı ile gönderilen ve karşı tarafa zarar verecek her türlü mesaj, video ve paylaşım) şiddet türü başlar. Cinsel şiddetin başlangıç yaşı da çoğunlukla ergenlik-tir (www.psikolojistanbul.com).

Şiddet, genellikle, olacakları önceden kestirebilmenin olanaksızlaştığı durumlara özgü bir adlandırmadır. Şiddet hem psikolojik hem de toplumsal bir sorun haline gelmiştir. Gençlerin toplumsal yaşamdan soyutlanması, kent yaşamına uyum gösterememesi, boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarının ve olanaklarının olmaması, işsizlik, ekonomik imkânsızlıklar gibi daha birçok faktör şiddetin kaynağını beslemektedir. Şiddetin öğrenilen bir davranış olması nedeniyle anne ve babaların, öğretmenlerin, okul yöneticilerinin ve medyanın şiddet üzerindeki etkisi kaçınılmaz bir gerçektir (Çubukçu ve Dönmez, 2012:51). Son yıllarda, toplumda okulların güvenliği ile ilgili sorunların her geçen gün arttığına ilişkin bir algılama söz konusudur. Okul güvenliği ile ilgili çözülmesi gereken en önemli sorunların başında, okullardaki şiddet ve zorbalıkla baş etme gelmektedir. Şiddet nedeniyle bireyler, hem fiziksel hem de duygusal kalıcı bozukluklara ve travmalara maruz kalmaktadır. Yapılan araştırma sonuçlarına göre, birçok genç ergen çatışma ve problem çözmede en etkin yolun şiddet olduğuna inanmaktadır. Şiddet davranışının giderek, bir sorun çözme aracı olarak algılandığı görülmektedir.

Okul ortamında öğrencilerin, şiddet sarmalıyla başa çıkabilmek için öncelikle bireysel ya da grup olarak kendileri açısından önemli ve anlamlı bir role sahip olmaları, kendini bulunduğu ortama, sınıfa ya da okula ait hissetmeyen öğrencilerin karşılanmayan ait olma ve sevgi ihtiyacı, davranış sorunlarına, öğrenme güçlüklerine ya da akademik

sorunlara neden olabilmektedir. Şiddetin ortadan kaldırılabilmesi ve gençlerimize daha kaliteli, daha güvenli eğitim ortamlarının sunulabilmesi için, okullarda şiddetin irdelenmesi, sonrasında nedenlerinin araştırılması ve bu sonuçlar ışığında önlemlerin alınması gerekmektedir. Bununla birlikte, öğrencilerin yaşadıkları şiddetin kaynaklarını tespit ederek, şiddet karşısında kararlı, tutarlı ve çözüme giden bir tutum içerisinde olmak, hem okul yöneticilerinin hem de öğretmenlerin görevleri arasındadır.

Amaç ve Önem

Bu çalışmanın amacı; okullarda ve eğitim ortamında şiddetin ve zorbalığın kavramsal bir analizini yapmaktır. Eğitimin amaçlarına ulaşması ve toplumsal değerlere ve kurallara saygılı birer insan yetiştirmek amacıyla, çoğunlukla kızgınlık, korku ve güvensizlik nedenleriyle yaşanan saldırganlık, zorbalık ve çatışmaların şiddete dönüşmesinin önlenmesi öğrencilerin tanık oldukları ve hatta uyguladıkları şiddetin nedenlerinin bilinmesi gerekir.

Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi

Şiddet ve Zorbalık Nedir?

Şiddet; felsefeden antropolojiye, psikolojiden sosyolojiye, din, hukuk ve siyasete kadar birçok sosyal bilim dalının araştırma alanına girmekte ve farklı araştırmacılar tarafından değişik biçimlerde tanımlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'ne (2017) göre şiddet; "kişinin kendisine, bir başkasına ya da bir gruba karşı, yaralanma, ölüm, psikolojik

zarar, gelişimsel geriliği ya da ihmal ile sonuçlanan (ya da sonuçlanma olasılığı yüksek olan) kasıtlı güç kullanımı ya da güç kullanma tehdidi"; Anderson ve Bushman'a (2002) göre şiddet; "fiziksel güç kullanımı, vurma, yaralama, fiziksel zarar verme"; Michaud'a (1991) göre şiddet, "sert ya da acımasız kişilik veya güç"; Alkan'a (2007) göre ise şiddet "sertlik, acımasız kişilik ve güç" anlamlarına gelmektedir.

Günümüzde okullarda yaygın bir şekilde varlığını sürdüren zorbalık, öğrencilerin fiziksel ve duygusal güvenlikleri için bir tehdit haline gelmiştir. Zorbalık ise okulda görülen şiddet davranışlarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır (Satan, 2011).

Zorbalık da değişik şekillerde tanımlanmıştır. UNICEF'e (2013) göre zorbalık, "okul çağındaki çocuklar arasında gerçek veya algılanan güç dengesizliği içeren istenmeyen, saldırgan davranışlar"; Olweus'a (1993) göre zorbalık, "bir ya da daha fazla öğrencinin defalarca olumsuz davranışları sergilemesi"; Harris

ve Petrie'ye (2003) göre ise zorbalık, "daha güçlü tek bir öğrencinin ya da bir grup öğrencinin kasıtlı olarak zarar verici saldırgan davranışları daha güçsüz bir diğer öğrenci ya da öğrenci grubuna kışkırtıcı bir neden olmaksızın uygulaması" olarak tanımlanmıştır (Akt: İrfaner, 2009:6)

Şiddet Türleri

Bireysel ve toplumsal anlamda olumsuz bir davranış biçimi olan, diğer bir deyişle "gücün kötüye kullanımı" olarak nitelendirebileceğimiz şiddetin değişik türde dışavurum biçimleri vardır. Toplumun hemen her kesiminde yaşanan şiddet türlerini aşağıdaki başlıklar altında sıralayabiliriz (Kurşun, 2017:12).

a. Fiziksel şiddet: Bedende acı, yara, iz, ya da sakatlık veya ölüme sebep olabilen şiddet türü. Fiziksel şiddet, fiziksel ceza da dahil, ölümcül veya ölümcül olmayan yaralanmalara veya başka fiziksel zararlara neden olabilir. Russel (1993) fiziksel şiddetin hiçbir zaman doğru olmadığını söylemektedir.

b. Sözel şiddet: Küfür, kötü söz, tehdit, hakaret, alay etme, korkutma vb.

c. Duygusal ve psikolojik şiddet: Duygusal boyutta strese neden olabilen, özgüveni sarsabilen, nevroz ya da psikoz yaratabilen şiddet türü.

d. Cinsel şiddet: Kişinin cinsel kimliğini tehdit ya da tahrip eden şiddet türü. Cinsel şiddet, istenmeyen gebelik, HIV ve diğer cinsel yolla bulaşan enfeksiyon riskini artırır.

e. Ekonomik şiddet: Temel ihtiyaçlardan yoksun bırakma, parasını zorla alma vb.

f. Mobing: İş yerinde psikolojik baskı, korku, yıldırma vb. uygulamak. Zorbalık bir grup tarafından yapılırsa mobbing denir.

g. Siber Şiddet: "Siber zorbalık" tipik olarak başkalarına rahatsızlık ya da zarar vermek amacıyla kişilerin ya da grupların dijital ortamlarda gerçekleştirdikleri davranışlar olarak tanımlanır (Barlet & Chamberlin, 2017; akt: Aslan ve Doğan, 2017:96).

Okulda Şiddet ve Zorbalık

UNESCO'ya (2017) göre, okullarda ve eğitim ortamlarında şiddet ve aşağılayıcı disiplin yöntemleri, fiziksel, duygusal ve cinsel şiddet ve taciz ile özel okullarda (askeri okullar da dâhil olmak üzere) ve genel zorbalığı içerir. Furlong ve Morrison'a (2002; akt: Parlador, 2009:38) göre okulda şiddet; "okul iklimi üzerinde olumsuz sonuçlar üreten, öğrencilerin öğrenme süreçlerine zarar veren, onların gelişimlerini engelleyen saldırgan ve suç benzeri davranışlar" anlamına gelmektedir. Okullarda ve sınıflarda yönetici ve öğretmenler istenmeyen öğrenci davranışları ile karşılaşmaktadırlar. Öğretmenler tarafından sınıfta karşılaşılan istenmeyen davranışlara karşı birçok yöntem kullanılmaktadır. Problem davranışlara karşı kullanılan yöntemler

davranışın sıklığına, yoğunluğuna, etkisine ve öğretmenin sınıf yönetimi tutum anlayış ve becerisine göre değişmektedir.

UNESCO'nun (2017:9-10) yayımladığı bir raporun sonuçlarına göre, okulda şiddet ve zorbalığa maruz kalma, tüm dünyada gerçekleşirken, çocukların ve ergenlerin büyük bir bölümünü etkilemektedir. Her yıl yaklaşık 246 milyon çocuk ve ergenin okulda şiddet ve zorbalığa maruz kaldığı tahmin edilmektedir. Etkilenen çocuk ve gençlerin oranı, ülkelere göre %10 ile %65 oranında değişmektedir. 18 ülkede 100 bin kişiyle görüşülmüş ve araştırmaya dahil olan öğrencilerin 2/3'si zorbalık kurbanı olduklarını belirtmişlerdir.

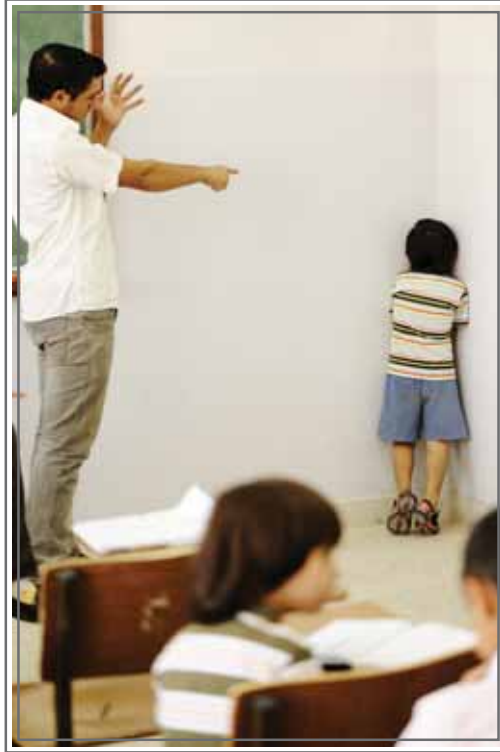
Okulda şiddet, bedensel şiddeti, sözlü tacizi, psikolojik şiddeti, tecavüz dâhil cinsel şiddeti ve zorbalıkları kapsar. Okulda yaşanan zorbalık veya şiddet, diğer öğrencilerden kaynaklanabileceği gibi, öğretmenler ya da okul personelinin de kaynaklanıyor olabilir. Bu şiddet okulda, okul yolunda veya çevrimiçi ortamlarda ortaya çıkabilir. Okul şiddeti ve zorbalığı, çoğu zaman; cinsiyete dayalı şiddet, toplumsal cinsiyet ayrımcılığına, cinsiyet rol beklentilerine veya toplumsal cinsiyet kalıplarına dayalı veya farklı güç statüsüne dayalı fiziksel, cinsel veya psikolojik zararı içeren şiddetten oluşur (Aslan ve Önay-Doğan, 2017:99-100). Zorbalık, başkalarını kötüye kullanmak, sindirmek veya agresif bir şekilde baskınlaştırmak için güç, tehdit veya baskı kullanımınıdır. Davranış genellikle tekrarlanır ve alışkanlıktır. Zorunlu bir ön şart, zorbalığa veya başkalarına göre, zorbalıktan kaynaklanan zorbalıkları birbirinden ayıran bir sosyal veya fiziksel güç dengesizliği algısıdır (<https://en.wikipedia.org/wiki/Bullying>).

Okul iklimi bir bütün olarak şiddetten ve zorbalıktan etkilenir. Güvensiz öğrenme ortamları, korku ve güvensizlik ortamı yaratır ve öğretmenlerin öğrencilerin iyi olma hali hakkında kontrol ve bakım sahibi olmadıkları algısını oluşturur ve bu da tüm öğrencilerin eğitim kalitesini düşürür. İyi bir öğrenmenin gerçekleşebilmesinin öne koşulları; güvenli ortam, şartsız kabul ve empatik anlayıştır.

Okulda Şiddet ve Zorbalığın Nedenleri

Şiddeti ele alırken ona yol açan kültürel, ekonomik, psişik, sosyal, politik ve yapısal unsurları birlikte değerlendirilmelidir. Dolayısıyla şiddeti tek bir nedene indirgeyerek açıklamak bilimsel gerçeklerle bağdaşmamaktadır. Şiddetin birden çok nedene bağlı olarak ele alınması önemli bir unsurdur (Kurşun, 2017:6). Okullarla ilgili pek çok faktör çocukların suça bulaşmasına neden olmaktadır. Bunlardan bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Negatif okul iklimi
- Müfredat programından kaynaklanan sorunlar
- Kalabalık okul ve sınıflar
- Öğretimdeki kalitesizlik
- Tutarsız (çelişkili) sınıf yönetim uygulamaları
- Sınıfların oluşturulmasında ayrımlar
- Başarılı olma baskısı sonucu ortaya çıkan stres
- Çalışma yöntemlerinin çocuk tarafından anlaşılmasız bulunması
- Öğretmen-öğrenci ilişkilerinde öğretmenin baskın olması
- Öğretmenler tarafından uygulanan fiziki cezalar şeklinde sıralanabilir.

Ayrıca, şiddet ilişkisi üzerinde fikir ileri süren çok sayıda düşünür son dönemlerde şiddet olaylarının artışından, kitle iletim araçlarındaki şiddet içerikli program, dizi veya filmleri sorumlu tuttukları bilinmektedir. Bu çerçevede çok sayıda yönetici, öğretmen ve öğrenci; okullardaki şiddet olaylarının nedenlerine ilişkin olarak çocukların özellikle izledikleri filmlerin kahramanlarına öykündükleri ve okulda akran grupları içerisinde söz konusu bu kahramana ya da kahramanlara özgü bir tavır ve dil geliştirdiklerini yaygın olarak belirtmişlerdir (Kızmaz, 2006; akt: Parladır, 2009:36). Okullarda yaşanan çatışmaların bir diğer nedeni de; öğren-

cilerin içinde buldukları döneme özgü yaşadıkları değişimlerdir. Bu bakımdan ergenlik dönemi oldukça kritik bir dönemdir. Ergenlik döneminde kişinin hem kendi içinde hem de çevresiyle çatışmalarının arttığı dikkate alınması gereken bir durumdur. Ergenlerin farklı nedenlerle öfke duygusu yaşamaması, öfke duygusunun ifadesinde saldırganlığı seçmesi, bunun sonucunda da yaşanan çatışmaların sayısında bir artış ve çözümlenemez bir noktaya doğru gidişin olması ergenlik dönemin-

deki temel sorunlar arasında gösterilebilir (Dusek (1987; akt: Gündoğdu, 2010:259). Sigara, alkol ve uyuşturucu kullanımı bıçak ve silah taşınması, aileye ait faktörler ve şiddetin bir sorun çözme yolu olarak algılanması da şiddetin önemli nedenleri arasında sayılmaktadır (Akt: Durmuş, 2013:51). Boulter (2004) ve Gorman-Smith, Henry ve Tolan'ın (2004) yaptığı araştırma bulgularına göre, ailesel risk faktörlerinin şiddet davranışının gelişimiyle yakından ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerde akademik performans antisosyal davranışla ters orantılıdır. Okula

bağlanma eksikliğinin antisosyal davranış riskinin artmasıyla ilişkili olduğunu ortaya çıkarmıştır (https://en.wikipedia.org/wiki/School_violence).

Şiddet ve Zorbalığın Sonuçları

UNICEF'in (2013:10) yayımlanmış olduğu raporun sonuçlarına göre, okul şiddeti ve zorbalık çocukların ve ergenlerin fiziksel sağlık ve duygusal esenliğine zarar verir. Fiziksel şiddet, fiziksel ceza da dâhil, ölümcül veya ölümcül olmayan yaralanmalara neden olabilir. Cinsel şiddet, istenmeyen gebelik, HIV ve bulaşan enfeksiyonlar ve diğer cinsel riskleri artırır. Zorbalığın fiziksel etkileri, mide ağrılarını ve baş ağrılarını içerir. Zorbalığa maruz

kalanlar da zorbalığa sahip olmayanlardan daha fazladır. Diğer sonuçları ise, kişilerarası zorluklar yaşamak, depresif, yalnız veya endişeli olmak, düşük benlik saygısı ve intihar düşünceleri veya intihar girişiminde bulunmak gibi durumlara neden olmaktadır.

Şiddete maruz kalmanın, çocuk ve ergenleri, anksiyete ve depresyon, fobiler, temas bozukluğu ve özellikle travma sonrası stres bozukluğu için risk altına soktuğu tespit edilmiştir. Okulda sözel, duygusal ve fiziksel şiddete maruz kalan bir bireyin öğrenme yasantıları engellenmekte ve azalmaktadır. Çocuk ve gençlerin okulda zorbalığa maruz kalmaları onların sadece okul yaşantılarını olumsuz etkilememekte, ileriki dönemlerde de olumsuz yaşantı tecrübelerine açık olmalarına sebep olmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün koordinasyonunda oluşturulan, "Şiddeti Araştırma Komisyonu" tarafından, Konya merkez ve ilçelerde ortaöğretim öğrencileri üzerinde 2005-2006 yılında öğrencilere, velilere ve idarecilere 21 maddelik "Temel Önleme Anketi" çalışması yapılmıştır. Bu çalışmanın öğrencilerle ilgili sonuçlarının ilk 5 maddesi; "İstedğim her tür TV programını ailemin kısıtlaması olmadan seyredebilirim (%29.42)", "Öğretmenlerimizin kırıcı söz ve hareketlerde bulunması olumsuz davranması (%24.12)", "Bilgisayar oyunlarında en çok savaş ve dövüş içeren oyunları tercih ederim (%18.27)", "Çevremdeki insanlara karşı öfkemi kontrol edemiyorum, zaman zaman saldırgan davranışlarda bulunuyorum (%15.74)" şeklinde çıkmıştır. Velilere uygulanan "Temel Önleme Anketi" sonucunun ilk 5 maddesi, "Şiddet içerikli TV dizileri, filmler ve bilgisayar oyunlarının çocuğumun

problem davranışlar göstermesinde etkili olduğunu düşünüyorum (%29.42), "Veli olarak okulla yeterli işbirliği içinde olmadığım için çocuğumun olumsuz davranışlar göstermesinin kolaylaştığını düşünüyorum (%19.89)", "Ailemizin geçim sıkıntısı içinde olmasının (Yoksul olmamız ve sosyal güvencemizin olmaması) çocuğumuzu olumsuz etkilediğini düşünüyorum (%18.27)", "Çevremizdeki zararlı madde kullanımı, şiddet, olumsuz arkadaş grupları çocuğumda problem davranışlara neden oluyor (15.26)", "Anne-baba olarak, etkili iletişim kuramamız çocuğumuzun evden uzaklaşmasına ve zaman zaman olumsuz davranmasına neden oluyor (%12.94), şeklinde çıkmıştır. İdareci ve öğretmenlere uygulanan 21 maddelik Temel Önleme Anketi'nden elde edilen bulgulara göre ise en çok işaretlenen ilk 5 madde;

"Ailelerin çocuklarının fiziksel ve psikolojik gelişimleri hakkında bilgi sahibi olmamaları-Olumsuz aile tutumları otoriter, ilgisiz, tutarsız vb." (%37), "Ailenin ekonomik durumunun düşük olması ve sosyal güvenlik haklarının olmaması (%28)", "Çocuğun ya da gencin akademik başarısının düşük olması ya da ilgisinin olmaması (%15)

"Çocuğun ya da gencin kendini ifade edebileceği, ilgi ve yeteneklerini gösterebileceği ortamların olmaması (%12)", "Çocuğun ya da gencin okuldan kaçıp internet kafe ve kahvehaneye gitmesi" maddelerini işaretlemişlerdir (%6) (Tatlılıoğlu, 2016).

Durmuş'un (2013:41) yaptığı araştırma bulgularına göre, ergenlerin fiziksel saldırı içeren kavgaları okullarda en çok yaşanan şiddet olayı olarak gördükleri (%67.8), ergenlerin okuldaki şiddet olaylarını en çok; problemlili öğrencilerin varlığına (%85,13), duygusal ilişkilere (% 26.83), okul çeteleri ve madde kullanımına (%19.62) bağladıkları görülmüştür. Koç'un (2006) yaptığı çalışmada, şiddete maruz kalan bireylerin %37,3'unun ruh

sağlıklarının bozulmaya başladığı, %36,1'inin ruh sağlıklarının bozulduğu tespit edilmiştir. Dönmezer, Gümüş ve Tümkaya'nın (2006) yaptıkları araştırma bulgularına göre, öğrencilerin, aşağılama, alay, yoksun bırakma, dayak gibi fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kaldıkları, cezalandırıcı disiplin yöntemlerinin çocukların fizyolojik ve güven gereksinimlerinin doyumunu engellediği tespit edilmiştir. Alkan'ın (2007) yaptığı araştırma bulgularına göre, öğretmenlerin istenmeyen davranışlara karşı en çok kullandıkları yöntemlerin; "Öğrenciyi dersten çıkarma, öğrenciyi teneffüse çıkarmama, sorduğu sorulara cevap vermeme, öğrenciyi tahdada bekletme, fiziksel ceza verme, sınıfta başarılı olan öğrenci ile kıyaslama, söz hakkı vermeme, öğrenciyi fazla ödev verme, sınıfta yokmuş gibi davranma, davranışın yanlış olduğunu anlatma" olarak tespit edilmiştir. Yorahan'ın (2011) yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre, şiddete maruz kalma, şiddeti kabullenme ve şiddet davranışları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu, farklı şiddet türleri bakımından incelendiğinde; erkeklerin sözel ve fiziksel, kadınların ise cinsel şiddete daha çok ve sık olarak maruz kaldığı, erkeklerin her türlü şiddeti kadınlara göre daha kabul edilebilir algıladığı ve daha sık şiddet uyguladıkları tespit edilmiştir. Aslan ve Önay-Doğan'ın (2017) yaptıkları araştırma bulgularına göre, belirlenen yedi zorbalık kategorisi çerçevesinde uygulanan içerik analizi sonucunda, öğrencilerin en fazla "hakaret, küfür ve tehdit" içeren ifadeleri kullandıkları görülmüştür. T.B.M.M. Çocuklarda ve Gençlerde Artan Şiddet Eğilimi ile Okullarda Meydana Gelen Olayların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu (2007) 261 okulda, toplam 26677 öğrenci üzerinde uyguladıkları anket sonuçlarına göre; "Gençlerin %22'si fiziksel şiddet ile karşılaştığını, %35,5'i ise fiziksel şiddet uyguladığını, %53'ü sözel şiddet ile karşılaştığını, %48,7'si ise sözel şiddet uyguladığını, %36,3'ü duygusal şiddet ile karşılaştığını, %27,6'sı iseduygusal şiddet uyguladığını, %15,8'i cinsel şiddet ile karşılaştığını, %11,7'si ise cinsel şiddet uyguladığını belirtmiştir.

Parladır'ın (2009) ortaöğretim okullarında şiddetin kaynakları konusunda öğretmen, yönetici

ve öğrenci görüşlerini belirlemeye yönelik yapmış olduğu araştırma bulgularına göre, öğretmenler, 'Teknoloji kaynaklı risk fak türleri' boyutunun şiddet oluşumunda en etkili boyut olduğunu düşünürken; şiddetin oluşumunda en etkili gördükleri madde "öğrencilerin aile yaşantısının sorunlu olması"tespit edilirken, yöneticiler ise, "aile kaynaklı risk faktörleri" boyutunun şiddet oluşumunda en etkili boyut olduğunu tespit etmiştir. Zorbalık davranışının türü açısından, zorbalığın kullandığı en yaygın zorbalık türünün ve kurbanların en çok maruz kaldıkları zorbalık davranışının sözel zorbalık olduğu bulunmuştur.

Öneriler

Avrupa Konseyi, çocukları insan hakları ve demokratik vatandaşlık hakkında eğiterek, okullardaki şiddeti ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. Eğitim, okullarda şiddetin önlenmesi ve ortadan kaldırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Avrupa Konseyi, Demokratik Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Şartnamesi, üye devletlere her türlü ayrımcılık ve şiddete, özellikle de zorbalık ve tacize karşı mücadele etmek için bir eylem aracı sunmaktadır.

Fromm'un çözümü şiddetin nedeni olarak görülen doğal itkilerimizin sonuçlarını barışçıl amaçlar doğrultusunda yönlendirme anlayışını temsil eder (Fromm, 2008). Kalabalık öğrenci sayısını azaltabilme, öğretmen yetiştiren kurumların sorunlarla karşılaştığı zaman şiddete başvurmadan çözüm yollarını bulabilecek donanıma sahip olmalarının sağlanması, eğitim ortamında bulunan her kesimin (idareci, öğretmen, veli, öğrenci) kötü muamele ve etkileri konusunda eğitilmesi, yani yapısal öğelerden dayacağı meşrulaştıran kültürel öğelerin dönüştürülmesine (zihniyet değişimine) kadar yapısal reformlar hayata geçirilmelidir. Öğrencilerin hatta bütün okul personelinin kendilerini güvende hissedecekleri bir mekân haline getirebilmek için yapılması gereken ilk iş, okuldaki şiddet olaylarını analiz edip, mevcut durumu ortaya koymaktır (Karataş- Baran, 2008:5). Eğitim ortamlarında şiddetin önlenmesi ve azaltılmasında, eğitim ortamları ve çevresindeki ilişkiler ile uy-

gulamaların yapıcı, onarıcı, barışçıl ve destekleyici hale getirilmesinde yönetsel süreçler belirleyicidir. Şiddet konusunda ele alınan öğrenci, öğretmen, aile, yakın çevre gibi unsurların uyumlu ve eş güdüm içinde çalışması için kalıcı yönetim anlayışının güçlendirilmesi bir zorunluluktur. Okullarda şiddeti önlemek için tüm unsurların birlikte ve bilinçli hareket etmesi gerekir. Bu noktada okullarında şiddeti önleme adımlarından biri olarak disiplin sürecini iyi yönetebilmeleri gerekmektedir (www.aktuelegitim.com). Okulların amaçlarına ulaşabilmesi ilk başta yapılması gereken suç ve şiddetten uzak ortamlar oluşturmaktır (Dursun, 2012; www.okuldaşiddet.net).

Kaynakça

- Aslan, A. ve Önay-Doğan, B. (2017). Çevrimiçi şiddet: Bir siber zorbalık alanı olarak "Potinss" örneği, *Marmara İletişim Dergisi*, 27, 95-119, DOI: 10.17829/midr.20172729524
- Anderson, C. A. ve Bushman, B.J. (2002). Human aggression, *Annual Review of Psychology*, 53, 27- 51.
- Alkan, H.B. (2007). İlköğretim öğretmenlerinin istenmeyen davranışlarla baş etme yöntemleri ve okulda şiddet. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Celep, C. (2008). Okul ve Sınıf Ergonomisi ya da İnsanı Öncelemek, *Eğitime Bakış Dergisi*, 4 (11), 10-15.
- Çubukçu, Z. ve Dönmez, A. (2012). İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin okuldaki şiddet üzerine görüşleri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(40), 89-108.
- Dönmezer, T., Gümüş, A. ve Tümkaya, S. (2006). "Kotu muamele ve etkileri", 1. Şiddet ve okul: Okul ve çevresinde çocuğa yönelik şiddet ve alınabilecek tedbirler sempozyumu, 28-31 Mart, İstanbul.
- Durmuş, E. (2013). Ergen bakış açısıyla okulda şiddet ve çözüm önerileri, *e-International journal of educational research*, 4 (3), 41-57.
- Dünya Sağlık Örgütü (WHO) (2017)). Violence and injury prevention. http://www.who.int/violence_injury_prevention/en/, Erişim tarihi: 29.03.2018.
- Fromm, E. (2008). *Sevginin ve Şiddetin Kaynağı*, çev. Y. Salman ve N. İçten, İstanbul: Payel Yayınları, Gelin, D.J. (2003). Witnessing violence: The effects on children and adolescents. Ed. Joshua Miller, Irene R. Martin ve Gerald Schamess) *School violence and children in crisis: community and school interventions for social workers and counselors*. Denver: Love Publishing Company.
- Gündoğdu, R. (2010). 9. sınıf öğrencilerinin çatışma çözme, öfke ve saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (3), 257-276.
- İrfaner, S. (2009). Öğrenciler arasında gerçekleşen zorbalık eylemleri ve zorbalık konusunda öğrencilerin, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin tutum ve görüşleri. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karataş-Baran, G. (2008). Öğretmenlerin ve öğrencilerin görüşlerine dayalı olarak okullarda şiddet ve okul güvenliğinin incelenmesi: Keçiören örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Koç, M. (2006). Şiddetin ortaya çıkardığı psikolojik travmayla bas etmede sporun işlevselliği, 1. Şiddet ve okul: Okul ve çevresinde çocuğa yönelik şiddet ve alınabilecek tedbirler sempozyumu, 28-31 Mart, İstanbul.
- Kurşun, H. (2017). Medya ve şiddet: Medyadaki şiddet olgusunun toplumsal hayata yansımaları hakkında niceliksel araştırma: Gaziantep il örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- MEB. Karşıyaka RAM Akran İstismarı Çalışma Gurubu. Okulda Akran İstismarı. MEB. Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı.
- MEB. Konya İl Millî Eğitim Müdürlüğü. 2005-2006 Öğretim Yılı Konya İl Temel Önleme Anket Sonuçları.
- MEB. Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı (2006- 2011 +)
- MEB ve İçişleri Bakanlığı arasında 20.09.2007 tarihinde imzalanan "Okullarda Güvenli Ortamın Sağlanmasına Yönelik Koruyucu ve Önleyici Tedbirlerin Artırılmasına İlişkin İşbirliği Protokolü".
- Michaud, Y. (1991). *Şiddet* (Çev: Cem Muhtaroğlu). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Olweus, D. (1995). *Bullying at school: What we know and what we can do?* Oxford and Cambridge, M.A. Blackwell Publishers.
- Parladır, S. (2009). Okullarda şiddetin kaynaklarına ilişkin öğretmen, yönetici ve öğretmen görüşleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Russel, B. (1992). Eğitim üzerine. İstanbul: Say Yayınları.
- Yorahan, R. (2011). The relationship between exposure to violence, acceptance of violence and engagement in violence: A study of Turkish adolescence. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Satan, A. (2011). Okulda Zorbalığın Aktörleri. *Turan-Sam Dergisi*, 3 (10), 55-67.
- Tatlıoğlu, K. (2016). Okullarda şiddet ve zorbalık: Risk faktörleri, koruma, önleme ve müdahale hizmetleri: Konya Örneği. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (1), 209-231.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). Çocuklarda ve gençlerde artan şiddet eğitimi ile okullarda meydana gelen olaylar ile ilgili meclis araştırma komisyon raporu, 13/04/2007, s.sayı:1413, (10/337,343,356,357).
- Uzbaş, A. (2009). Okul Psikolojik Danışmanlarının Okulda Saldırganlık ve Şiddete Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (18), 90-110.
- UNESCO (2017). School violence and bullying. Global Status Report, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France.
- UNICEF (2013). Indicators for monitoring of violence against children guidebook. (VAC), <http://www.icc.org.tr/uploads/documents/UnicefTrainingMaterials/indicators-guidebook-eng.pdf>, Erişim tarihi: 29.03.2018.

İnternet kaynakları:

- www.okuldaşiddet.net, Erişim tarihi: 30.03.2018.
- <http://www.psikolojistambul.com/portfolio/okulda-siddet-ve-cocugunuz/>, Erişim tarihi: 30.03.2018.
- https://en.wikipedia.org/wiki/School_violence, Erişim tarihi: 30.03.2018.
- <https://en.wikipedia.org/wiki/Bullying>, Erişim tarihi: 30.03.2018.
- <https://www.coe.int/en/web/children/violence-in-schools>, Erişim tarihi: 30.03.2018.
- <http://www.voicesofyouth.org/en/posts/violence-in-schools--2>, Erişim tarihi: 30.03.2018.